



НАДЗВИЧАЙНІ СИТУАЦІЇ НА ПОТЕНЦІЙНО НЕБЕЗПЕЧНИХ ОБ'ЄКТАХ: ПРОБЛЕМА ЗАКРИТТЯ ЧОРНОБИЛЬСЬКОЇ АЕС

Пожежі (вибухи) в шахтах, підземних та гірничних виробках, на об'єктах розвідки, видобування, переробки горючих та вибухових речовин, пожежі на радіаційно-, хімічно- та біологічно небезпечних об'єктах, у спорудах, на комунікаціях і технологічному обладнанні промислових об'єктів призводять до загибелі та страждань тисяч людей. Протягом останніх років в Україні внаслідок надзвичайних ситуацій загинуло понад тисячу осіб, причому найбільші ризики смерті від надзвичайних ситуацій характерні для Львівської області, де в серпні 2002 р. сталася катастрофа на аеродромі «Скнилів» у м. Львові, та Донецькій області, що відноситься до територій надзвичайно високого ступеня ризику виникнення техногенних аварій на шахтах з великою кількістю загиблих та постраждалих.

Вагомий внесок у дослідження проблеми управління безпекою техногенно-екологічної ситуації зробили: О. Бутрім, Б. Порфир'єв, В. Фальцман, В. Барановський, В. Слюсаренко, А. Степаненко, В. Луцько та інші науковці. Питання, що розглядаються в статті, пов'язані з програмами і планами Міністерства з надзвичайних ситуацій України, Ради національної безпеки і оборони України, інших урядових структур. Згідно з концепцією створення єдиної державної системи запобігання і реагування на аварії, катастрофи та інші надзвичайні ситуації в Україні, до складу єдиної системи запобігання входять окремо визначені органи державної виконавчої влади усіх рівнів, до компетенції яких належать питання, пов'язані з безпекою та захистом населення, запобіганням, реагуванням на надзвичайні ситуації, а також уряд Автономної Республіки Крим, виконкоми міських, районних у містах рад, сили та засоби цих органів, відомчі системи зв'язку, оповіщення та інформаційного забезпечення [1, с. 442-444].

Єдина система запобігання діє у таких напрямках:

- управління техногенно-екологічною безпекою;
- підвищення готовності до надзвичайних ситуацій;
- реагування на надзвичайні ситуації й управління силами реагування;
- ліквідація наслідків надзвичайних ситуацій.

Метою створення єдиної системи запобігання є забезпечення безпеки населення, навколишнього природного середовища, об'єктів і споруд та уникнення або зменшення на цій основі можливих економічних, соціальних та інших втрат суспільства від надзвичайних ситуацій, класифікація яких наведена на рис 1.

До потенційно техногенно небезпечних об'єктів, на яких в основному виникають надзвичайні ситуації техногенного характеру, належать: хімічно небезпечні об'єкти, радіаційно небезпечні об'єкти, вибухо- та пожежонебезпечні об'єкти і гідродинамічні небезпечні об'єкти.

Окрім класифікації надзвичайних ситуацій за рівнем поширення або масштабами наслідків, останні також класифікуються за галузевою ознакою, виокремлюючи надзвичайні ситуації у лісовому господарстві, на заповідній території, об'єктах особливого природно-охоронного значення, у водоймах, матеріальних об'єктах інфраструктури промисловості, транспорту, житлово-комунального господарства [2, с. 41-42].

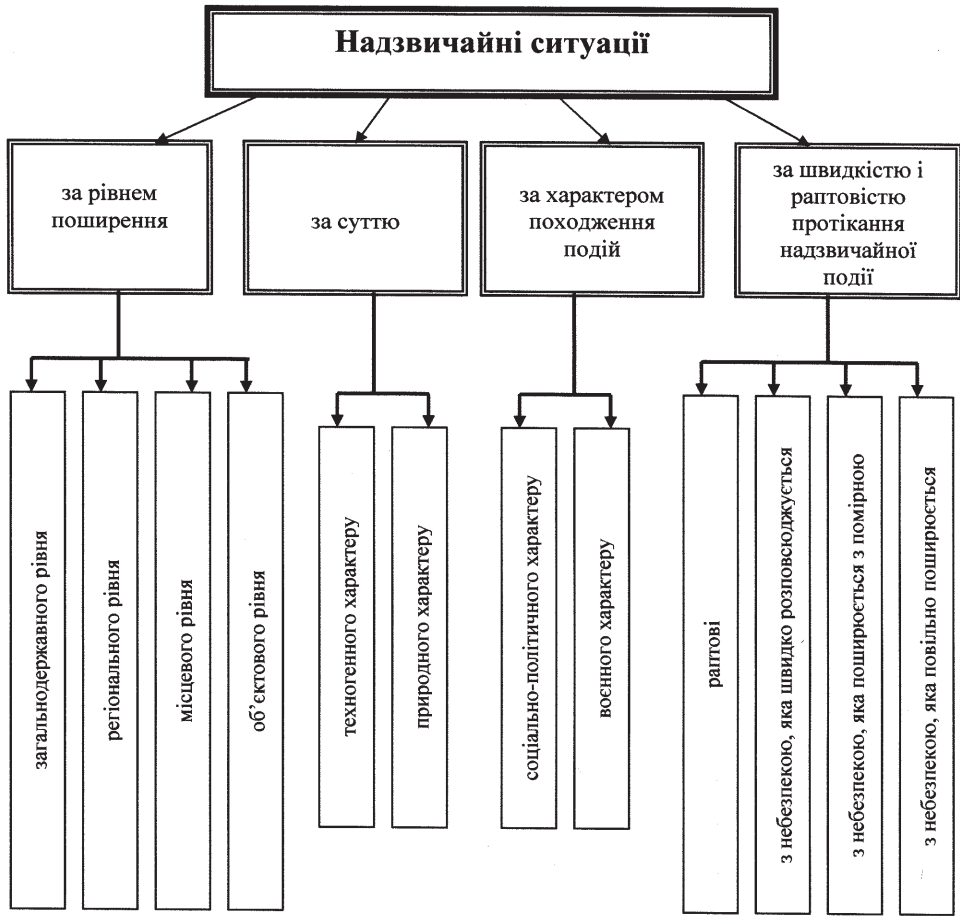


Рис. 1. Види надзвичайних ситуацій

Внаслідок функціонування радіохімічних виробництв, аварій та катастроф на об'єктах ядерної енергетики відбувається радіоактивне забруднення території країни. Серед всіх виробників енергії (ТЕС, ГРЕС, хімічних, нафтопереробних заводів) найруйнівніший вплив на екологію території та стан здоров'я населення здійснює функціонування АЕС, близько 40% яких розміщено в Україні [3, с. 179]. В результаті аварій і катастроф цілі регіони опинились у критичному екологічному стані, причому найстрашнішою техногенною катастрофою ХХ століття вчені вважають Чорнобильську, що сталася у 1986 році. Катастрофа на ЧАЕС призвела до забруднення 42 тис. кв. м території, де розміщено близько 2000 населених пунктів з населенням до 2 млн. чол. Зона обов'язкового відселення нараховує 92 населених пункти, зона гарантованого добровільного відселення - 835, зона посиленого радіоактивного контролю - 1266 населених пунктів.

Проведені соціологічні опитування у 1995-2000 роках показали велику увагу респондентів до наслідків Чорнобильської катастрофи, причому серед усіх інших об'єктів інтересу (вплив наслідків аварії на довкілля (екологію), вплив наслідків аварії на здоров'я людини, стан «саркофага» над зруйнованим реактором, безпека діючих реакторів атомної станції) найбільший викликає вплив наслідків аварії на здоров'я людини. В зоні радіоактивного забруднення спостерігаються негативні соціально-демографічні тенденції у вигляді підвищення темпів «старіння» населення, погіршення його здоров'я, зменшення народжуваності та зростання смертності, інтенсивного відтоку молоді за межі зони. Дестабілізація економіки регіонів зони радіоактивного забруднення поряд з погіршенням соціально-

демографічної ситуації зумовлює загострення економіко-соціальної ситуації, активізує необхідність розв'язання соціально-економічних та організаційних проблем перерозподілу трудових ресурсів у зв'язку з виникненням ситуації масового вивільнення кадрів.

Відповідно до Меморандуму про взаєморозуміння між урядом України, урядами країн Великої сімки і Комісією Європейської Співдружності та на виконання п. 1 Постанови Кабінету Міністрів України від 29 березня 2000 року № 598 було прийнято рішення про дострокове закриття Чорнобильської АЕС, що викликано урахуванням Україною звернень світового співтовариства, занепокоєного негативним впливом подальшої експлуатації ЧАЕС на долю населення. Заходи зі зняття діючого ядерного енергетичного промислового об'єкта в Україні проводяться вперше, тому існує ціла низка проблем, що потребують комплексного розв'язання.

На думку колишнього голови комісії з диверсифікації ВП «ЧАЕС» В. Г. Щербини, в разі початку процесу диверсифікації Чорнобильської АЕС у 1992 році (відразу після розвалу СРСР) або у 1995 році (відразу після підписання Меморандуму про закриття ЧАЕС до 2000 року) він не супроводжувався б такими істотними втратами, як у складних умовах сьогодення. Натомість початок даного процесу менш ніж за рік до закриття станції значно ускладнює дану ситуацію, ставлячи під загрозу достатність рівня життя більшості персоналу ВП «ЧАЕС» у майбутньому.

Закриття ЧАЕС одночасно всіма енергоблоками до закінчення проектних строків експлуатації означає поступове її зникнення як структури атомної енергетики.

Подолання всього комплексу соціальних наслідків закриття станції уможливує узгодження у розробці і реалізації соціальних і технологічних програм, що вкрай важливо у перші роки після закриття станції. При цьому ефективність розв'язання соціальних проблем значною мірою залежить від професійно розробленої стратегії і тактики дій керівництва станції та його міцної співпраці з основною масою колективу. Водночас відсутність застосування комплексного підходу до розв'язання проблеми управління трудовими ресурсами може спричинити міграцію населення за межі міста або загалом від'їзду за кордон.

Необхідність розв'язання даної проблеми стає важким тягарем як безпосередньо для персоналу станції зі своїми сім'ями, так і для тієї частини мешканців міста, яка була безпосередньо пов'язана з роботою станції через зайнятість на підприємствах, що обслуговують ЧАЕС або фінансуються за її рахунок. На даному етапі для ЧАЕС конче необхідна мобілізація всіх можливих фінансових та інтелектуальних ресурсів, включаючи запозичення міжнародного досвіду з питань розв'язання аналогічних проблем, зокрема, досвід зняття з експлуатації АЕС «Норд» у Німеччині, оскільки досвід інших електростанцій з вирішення всього комплексу соціальних і технологічних проблем у процесі зняття станції з експлуатації є корисним та може бути застосованим в Україні.

Внаслідок закриття Чорнобильської АЕС у місті енергетиків Славутичі відбуваються трансформаторні процеси, що позначаються на системі життєдіяльності і ринках праці зони радіоактивного забруднення. Оскільки серед працівників ЧАЕС значна кількість іногородніх мешканців (переважно Київської та Чернігівської областей), зміни стану ринку праці міста впливають на стан інших ринків праці, що відчувають тиск вивільнених працівників, які повертаються на постійне місце проживання з метою пошуку можливостей працевлаштування.

Ефективність подолання соціальних наслідків закриття станції у першу чергу залежить від стратегії і тактики керівництва станції, перебудови соціальної і економічної структури м. Славутича, ефективного управління вивільненням кадрів. Необхідна співпраця органів влади зі службою зайнятості і підприємства міста, метою якої є утворення нових робочих місць для вивільнених кадрів.

Чільне місце серед можливостей розв'язання проблеми безробіття посідає залучення

інвестицій в економіку регіонів, що зумовлюються наявністю конкурентного середовища та належного пільгового режиму функціонування новостворених підприємств за участю іноземних інвестицій. Значне збільшення капіталовкладень сприяє створенню нових робочих місць, знімаючи напруженість на ринку праці.

У СЕЗ «Славутич» запроваджено механізм взаємодії фінансово-економічних організацій, управлінських, інформаційних та інших заходів, що сприяють досягненню мети утворення у Славутичі спеціальної економічної зони - забезпеченню зайнятості працівників, вивільнених внаслідок закриття станції. Протягом наступних років існує потреба у створенні близько 10 тис. робочих місць, що неможливо без належного розвитку міста.

Згідно з прогнозними розрахунками, впровадження інвестиційних проектів у СЕЗ «Славутич» дозволить підвищити номінальну заробітну плату і номінальні доходи населення м. Славутича, що позитивно вплине на рівень його життя. У 2008 році номінальні грошові доходи на душу населення на місяць становитимуть 725 гривень, середньомісячна заробітна плата досягне рівня 1090 гривень. При підвищенні рівня заробітної плати соціальні трансферти (пенсії, допомога) теж зростатимуть і в 2008 році середній розмір пенсії становитиме 360 гривень.

Реалізація заходів щодо створення додаткових робочих місць дозволить забезпечити комплексність розвитку ВГК м. Славутича. Зокрема, передбачається розвиток виробництв деревообробної і целюлозно-паперової промисловості, промисловості будівельних матеріалів, машинобудування і металообробки, легкої і харчової промисловості, а також будівництва, транспорту і зв'язку тощо. Прогноз створення додаткових економічних робочих місць та обсягів інвестицій за галузями економіки у м. Славутичі наведено у табл. 1.

Таблиця 1

Прогноз створення додаткових економічних робочих місць та обсягів інвестицій за галузями економіки у м.Славутич

Показники	Роки				
	2004	2005	2006	2007	2008
Кількість створених ЕРМ, (одиниць) у тому числі:					
промисловість	70	58	10		
транспорт і зв'язок	13	13			
торгівля, громадське харчування	20	20	20	20	20
житлово комунальне господарство та побутове обслуговування населення	20	20	20	20	20

освіта, наука, культура	80				
охорона здоров'я	10	10	10	10	10
Обсяг інвестицій, усього (тис. доларів США)	4173,5	3616,1	901,6	100	100

Примітка: складено за даними Славутицького міського центру зайнятості

Отже, за даних умов необхідна диверсифікація економіки міста, створення багатовекторної економіки, що значною мірою уможливило функціонування у Славутичі спеціальної економічної зони. Це сприяє реалізації інвестиційних проектів з метою створення робочих місць, здійснює позитивний вплив на соціально-економічну інфраструктуру міста. Водночас економічний розвиток СЕЗ «Славутич» забезпечує привабливість для зовнішніх і внутрішніх інвесторів, подальший розвиток підприємницької активності.

Джерела та література:

1. Екологія і закон. Екологічне законодавство України. Книга 2. - К.: 1989. - 574 с.
2. Шоботов В. М. Цивільна оборона. - К. 2004. - 438 с.
3. Ягодка А. Г. Соціальна інфраструктура і політика: Навч. посібник. - К.: КНЕУ, 2000. - 212 с.

Анатолій Велігорський



ВІЛЬНІ ЕКОНОМІЧНІ ЗОНИ ЯК ФАКТОР ВІДКРИТОСТІ ЕКОНОМІКИ

Активна участь все більшої кількості країн у міжнародному поділі праці, їх інтеграція в світогосподарські зв'язки, реалізація ними основних принципів відкритості економіки привели до виникнення й широкого поширення такої нової форми організації виробництва, як вільні економічні зони (ВЕЗ). Останні швидко увійшли у світову практику і стали помітним явищем у розвитку світового господарства, особливо в другій половині ХХ століття.

При всьому різноманітті діючих на сьогодні ВЕЗ можна виділити деякі характеристики, спільні для усіх. По-перше, це відокремленість території. Тому, виходячи з умов екстериторіальності, їх іноді називають ще спеціальними економічними зонами. По-друге, на цих територіях діє особливий, більш пільговий, юридичний і фінансово-економічний режим, вони автономніші від державного втручання. Часто адміністрації зони надається право прийняття рішень з широкого кола економічних питань. Одночасно діяльність суб'єктів ВЕЗ спирається на різнобічну урядову підтримку і гарантії. По-третє, для зон характерна певна спеціалізація господарсько-економічної діяльності.

Території, найсприятливіші для розміщення ВЕЗ, мають, як правило, прикордонне розташування, а також повинні мати розвинуту виробничу і соціальну